

Miten kävi Ukrainan ja Venäjän kaasukiistassa?

4.8.2014 • BOFIT-BLOGI • LAURA SOLANKO

Ukrainan Naftogaz ja Venäjän kaasujätti Gazprom tekivät kymmenen vuoden sopimuksen kaasutoimituksista vuonna 2009. Sopimusta muokattiin vuonna 2010, jolloin Ukrainalle myönnettiin tuntuva hinnanalennus vastineeksi Sevastopolin laivastotukikohdan vuokrasopimuksen jatkamisesta. Sopimuksen yksityiskohdista on kiistelty jatkuvasti, ja kuluneen kevään aikana Naftogazin ja Gazpromin välille pyrittiin EU:n avustuksella aikaansaamaan uusi sopimus, mutta tulokset jäivät laihoiksi. Ukrainalainen osapuoli piti sekä hintaa että muita sopimusehtoja liian kovina.

Loppuvuodesta 2013 alkaen Naftogazin maksut alkoivat viivästyä ja keväällä ne hintaerimielisyyksien takia loppuivat kokonaan. Tämän seurauksena Gazprom katkaisi kaasun toimitukset Ukrainan Naftogazille kesäkuun puolivälissä. Sopimusriitaa käsiteltäneen seuraavaksi Tukholman välimiesoi-keudessa. Myös EU pyrkinee jatkamaan kolmikantaneuvotteluja elokuun aikana, mutta ratkaisu ei näytä olevan kovin lähellä.

Miten on mahdollista, että Ukrainan kokoinen kaasunkuluttaja tulee toimeen ilman kaasuntuontia? Päälimmäinen syy toki on poliittinen. Koko Neuvostoliiton jälkeisen ajanjakson Ukrainan ja Venäjän väliset kaasusopimukset ovat olleet hallitusten välisiä poliittisia sopimuksia. Nykyisessä tilanteessa ukrainalaiset arvattavasti mieluummin kiristävät vyötä kuin antavat periksi hintaneuvotteluissa. Ukrainan energiaministeri Prodanin mukaan maa varautuu supistamaan kaasunkulutustaan 30 % elokuussa 2014. Toinen syy on kesäinen vuodenaika. Maakaasun osuus Ukrainan energiankulutuksessa on noin 35 %, mikä on samaa kokoluokkaa kuin monissa muissakin itäisen Keski-Euroopan maissa. Kaasun merkittävimmät kuluttajat ovat lan- noiteteollisuus sekä kaukolämmön tuotanto. Jälkimmäinen on joka tapauksessa pysähdyksissä lämmityskauden ulkopuolella.

Kolmas syy on kaasunkulutuksen supistuminen. Kaasun kulutus Ukrainassa on supistunut vuodesta 2005 alkaen (se oli 69 mrd. m³, nyt enää 45 mrd. m³). Osittain tämä johtuu energiatehokkuuden noususta ja osittain siirtymisestä muihin polttoaineisiin, erityisesti kivihiiileen¹. Kaasun kulutuksen supistuminen on näkynyt tuonnin supistumisena. Kymmenen vuotta sitten Ukraina toi Venäjältä noin 50 mrd. m³ kaasua vuodessa, viime vuonna tuonnin määrä oli enää noin 25 mrd. m³. Tasaisena pysynyt kotimainen tuotanto kattaa jo noin 40 % kaasun kulutuksesta.

Neljänneksi Ukrainalla on kasvavassa määrin mahdollisuus tuoda kaasua myös lännestä. Puolasta ja Unkarista tulevien putkien laskennallinen kapasiteetti on 7 mrd. m³ ja syyskuun alusta uusi Slovakiasta rakennettava putki nostaa tuontikapasiteettiä 8 mrd. kuutiometrillä. Periaatteessa kaasuntuonti EU-maista voisi olla jopa 15 mrd. m³ syyskuun alusta lukien. Näin ollen tuontitarve Venäjältä voisi supistua alle 10 mrd. kuutiometriin. Neuvottelujen pohjana oleva vuoden 2009 sopimus perustui 52 mrd.m³ vuosittaiseen tuontimäärään.

Viides seikka on, että Naftogazin rooli kaasuntuonnissa on supistunut. OIES:n² arvion mukaan viime vuonna valtionyhtiön kautta tuli vain noin puolet kaasuntuonnista. Toinen puoli kaasuntuonnista tuli yksityisen DF Groupin omistaman Ostchem Holdingin kautta. DF Group on suurliikemies Dmytro Firtashin kontrolloima yritysrypäs, johon kuuluvat mm. Ukrainan suurimmat lannoiteteollisuuden tuotantolaitokset. Ostchem sopinee hinnoista suoraan GazpromExportin kanssa.

Teoriassa lienee siis mahdollista, että Naftogaz ei jatkossa enää ostaisi kaasua Gazpromilta, vaan sen asiakkaat saisivat kaasunsa kotimaisista lähteistä ja EU-tuonnista. Kovin uskottava ratkaisu tämä ei kuitenkaan ole. Pidemmällä aikavälillä ei voi olla kenenkään etu, että Ukrainan kannattaa ostaa venäläistä maakaasua Slovakiasta eikä Venäjältä. Lisäksi jollain lailla normaaleihin kauppasuhteisiin pääseminen edellyttää uskottavaa ratkaisua vuoden 2009 sopimuksen jatkosta sekä maksurästien hoitamisesta.

¹ Viimeisen kymmenen vuoden aikana (2003-2013) primäärienergian kulutus on laskenut 10 %. Samalla ajanjaksolla Ukrainan BKT kuitenkin kasvoi noin neljänneksen. Energiatehokkuuden selvästä parantumisesta huolimatta maa on edelleen kansainvälisesti vertaillen erinomaisen tehoton energiankuluttaja.

² Simon Pirani (2014): "Ukraine's imports of Russian gas: how a deal might be reached". Oxford Institute for Energy Studies, Oxford Energy Comment, July 2014.

KIRJOITTAJA

Laura Solanko on BOFITin tutkimuspäällikkö

[Laura.Solanko \(at\) bof.fi](mailto:Laura.Solanko@bof.fi)

AVAINSANAT:

- [Ukraina](#)
- [Venäjä](#)